

• Vervolg van blz. L12

schappen speelde. Als jongste zoon die haar liefde en talent voor toneel deelde, mocht ik haar rollen opvragen, mee naar toneelrepetities en toekijken hoe zij zich al schminkend in een ander iemand transformeerde. Wat een godsgeschenk! Zoals het ook een cadeau is om het kind te zijn van een actrice én een slager. Twee academici als ouders lijkt me maar net leefbaar.

Uit het antwoord van de kathedraal: Ooit zal de wereld wel vergaan. Oké, wanneer precies?

'De kans dat een dezer een atoomoorlog uitbreekt, is concreter dan toen er nog geen massavernietigingswapens bestonden, maar mijn apocalyptische visie zit meer in de hoek van de zwarte romantiek. Uiteindelijk breekt het leven je hart, hè. Rondom mij is de langzame genocide volop bezig: vrienden, verwanten, idolen – de dood van Prince heeft er stevig ingehakt bij mij. Om die wrede afasie en hartverscheurende aftakeling van mijn moeder niet te noemen. Dat uitgerekend zij haar taal verloor en, door haar verstoorde brein, vaak agressief uitviel naar mijn vader als uitdrukking van liefde – dat was de absurditeit voorbij. Ook te moeten vaststellen hoe wij mensen in leven houden voorbij het punt van waardigheid en hoe moeilijk euthanasie te regelen is. Als je van dat alles niet kwaad wordt, dan ben je toch een hond? Als ik *Sprakeloos* herlees, dan voel ik nog altijd diezelfde onbeheerste woede. Niks berusting of ik heb het een plekje gegeven. Lijden en dood zijn gewoon nederlagen. Hoe trots ik ook ben op dat boek, het maakt niet iets goed. Het stelt alleen maar iets scherp dat nog gaat gebeuren.'

Bij jou, spraakwaterval zonder weerga?

'Ik lijk zo hard op mijn moeder dat ik bijna zeker ben dat afasie me ook zal overkomen. Vandaar ook dat het slot van *Sprakeloos* zo belangrijk is. Ik eindig met het credo: nooit meer zwijgen. Ziehier mijn letterlijke verzet tegen de aftakeling: zolang ik kan, zal ik met verve, inzet en diepgang blijven schrijven en optreden – het artistieke pluk de dag. Want, dat is toch dé vraag bij iemand van mijn gezegende leeftijd: *What makes Sammy run?* Arbeidsvreugde, zeker, maar ook het feit dat het mij op zijn minst tijdelijk behoedt voor de angst voor wat eraan komt: een aftakeling als die van mijn moeder. Daarom produceer en spreek ik nu heel veel. Dan hebben we dat al gehad, want het moment komt dat het allemaal niet meer zal lukken.'

Ook de activist-polemist in jou staat altijd aan. Je informeert je tot in het absurde en roert in alles je mondje. Laat je je niet te veel afleiden?

(*verbaasd*) 'In alles!? Ik denk voortdurend: godverdomme, daar had ik iets over kwijt gewild, maar de snelle Twitertijden zijn er niet naar om een gefundeerde mening te vormen.

Vroeger had ik me dan schuldig gevoeld omdat ik het had laten passeren, nu denk ik: mijn tijd komt nog. Mijn columns en tirades ontstaan dus vanuit de bijna onweerstaanbare drang me erens over uit te spreken, maar vaak leveren ze ook materiaal op, artistieke potgrond, want die schotten tussen de genres bestaan niet. Had Multatuli zijn pen en gedachten niet gescherpt aan die eindeloze reeks *Ideeën* die hem zijn inkomsten verschaffen, dan had hij *Max Have-laar* nooit zo kunnen schrijven. Wie schrijft, moet gewoon lezen en studeren en onderzoeken hoe de werkelijkheid in elkaar zit. Ik wil leren! En ja, dat heet ook wel werkverlaafd, maar ik zal altijd boeken lezen en films kijken die nuttig zijn voor mijn opvoeding. De dag dat ik op vakantie moet zonder plan is gegarandeerd het begin van mijn existentiële crisis. Of verplicht gaan vissen, dat vind ik de grootste horreur denkbaar. Dat is toch tijdverlies? De klok tikt, hoor.'

Alles is theater. Zelfs de liefde heb je in scène gezet, toch?

'Toen René dertig jaar geleden naar Portugal wilde, zag ik mijn kans schoon hem te veroveren, want ik had een auto en hij niet. Ik diende me aan als chauffeur, want ik moest – handig excuus – toch zetproeven ophalen bij Gerrit Komrij. Onderweg slapen we in een tentje, wat ik een gruwel vind, maar ik was bereid te lijden voor de liefde. René beweert nog altijd dat hij mijn intenties niet doorhad, wat er op kan wijzen dat hij me zat te misbruiken, maar het werd hoe dan ook de gelukkigste zomer ooit. Vooral ten huize Komrij, waar we ontvangen werden als vorsten: gebakken sardientjes, een zwembad, een echte slaapkamer met een echt bed... Daar en dan zijn wij tot bloei gekomen en wij zijn nog altijd verliefd. Het geheim: veel en stevig kibbelen en het dan weer goedmaken. En geen kinderen nemen als je allebei weet dat het niet aan jullie is besteed, laat staan aan die kinderen. Verder komen René en ik ook wel allebei voort uit lange standvastige relaties, wat toch modellen zijn. Waarmee ik niet heb beweerd dat het altijd makkelijk is, want de sturende dominantie in onze relatie is toch mijn vak.'

Hoe gaat het scenario nu verder?

'Eerst ga ik ongelooflijk genieten van alle feestelijkheden. Zestig is zo'n mooi, rond cijfer dat de kans biedt om, bij de aanvang van je definitieve aftakeling, toch ook even pas op de plaats te houden, een round-up te maken en te kijken hoe het nu verder moet. Ik voel me vrij om te kiezen welke projecten ik nog aanga en heb ook de techniek om ze uit te voeren. Soms denk ik wel dat ik niet genoeg heb gedaan, maar nu ik dat boek zie, ben ik opgelucht. Maar... rust roest en dus ben ik ook al geweldig *curieus* naar wat die rare snuiter nog allemaal gaat uitsteken. Het plan is om mij in de traditie van vernieuwing verder te vernieuwen. Waar dat toe leidt weet ik niet, maar ik heb van niks meer schrik.'

Een mijlpaal voor de Vlaamse holebi's

KNIETJESSEKS OP EEN KARTONNEN DOOS

'Zestig is zo'n mooi, rond cijfer dat de kans biedt om, bij de aanvang van je definitieve aftakeling, toch ook even een round-up te maken en te kijken hoe het nu verder moet'

Lieven Vandenhaute.
radiomaker

'De herkenbaarheid was bijna griezelig: dezelfde situaties, dezelfde mutualiteit, dezelfde Zwitserlandreis. Blijkbaar heeft hij iets beschreven dat veel opgroeiende homojongens meemaakten. Dat verhaal was nooit eerder verteld, daarom was het boek zo belangrijk.'

'Tom heeft altijd gezegd dat het een gewoon liefdesverhaal was. Ik ben het daar maar half mee eens: het heeft toch iets specifiek homoseksueels. De kans dat je als jonge hetero verliefd wordt op iemand waar je jarenlang bijna voltijds mee samen bent, is veel kleiner. Jongens zijn homosociaal, die halen op die leeftijd hun emotionele volvoeding vooral uit contacten met andere jongens, dus het is bijna onvermijdelijk dat je als opgroeiende homo stapelverliefd wordt op een kameraad die dat niet doorheeft, en die je vrijwel zeker zal afwijzen als het ooit uitkomt. En dat op de leeftijd waarop alle hormonen losbarsten. Dat moet wel bijna leiden tot een obsessie, omdat de ander zo nabij is en tegelijkertijd zo onbereikbaar.'

'Volgens mij heeft Tom daar ook de drang gehaald om zich als schrijver te manifesteren. Het hele boek drijft op die opgekropte energie. Ook dat is mijn verhaal, daarom heb ik *De lieve lust* (een radioprogramma over seks, red.) gemaakt.'

Mark Sergeant.
ex-medewerker
lgbtq-tijdschrift 'Zizo'

'Tom Lanoye deed een voorleestournee met *Kartonnen dozen*. De masturbatiescène of het compleet zinloze gesprek waarin de ander vruchteloos probeert te vertellen dat hij verliefd is, sloeg enorm aan. Volgens mij was dat een van de eerste keren dat er op het podium over een homorelatie gepraat werd, met seks en verlangen en alles erop en eraan.'

'Dat is toch een grote verdienste van Tom Lanoye, dat hij door zijn populariteit zowel de literatuur als een aantal controverse onderwerpen dichterbij veel mensen heeft gebracht. Ik had toen al wel een hoop buitenlandse romans met homothema's gelezen, maar dit was mijn eerste Vlaamse literaire boek met homoseksuele personages; net daarom kwam het zo binnen. Wie toen jong was, kon er zich gemakkelijk in herkennen: ook los van het homo-element was het gewoon een prachtig liefdesverhaal. Een beetje zoals *Call me by your name* nu.'

'Voor mij is *Kartonnen dozen* het sterkste wat Tom geschreven heeft, omdat er zo'n grote noodzaak achter zit.' **Gaea Schoeters** vraagt zeven lezers naar het belang van Lanoyes homoroman van 1991 – of is het gewoon een coming-of-ageverhaal? Voor velen smaakte kalfslever alvast nooit meer hetzelfde.

© collectie Kadok-KU Leuven

Saskia De Coster.
auteur

'Ik was al halfweg de twintig toen ik het las; ik had gewacht tot de hype wat overgewaaid was. Ik las het vanwege het schandaalsfeertje: het verhaal deed de ronde dat er iets in stond over Anton Van Wilderode die al masturberend met zijn auto tegen een paal reed, een paal dan nog, en zo aan zijn einde kwam. Dat bleek overigens niet te kloppen.'

'In dit boek is Tom Lanoye op zijn allersterkst, omdat hij zich zo kwetsbaar toont: het is zo zuiver, zo goudeerlijk. Van homo's hoor ik weleens dat het echt een schok was dat iemand eindelijk over hen schreef, maar voor mij was het gewoon een boek over het schrijvende van een eerste liefde. Ik denk dat het net daardoor de tand des tijds heeft doorstaan.'

Bavo Defurne.
filmmaker

'In die tijd was vooral Nederland beroemd en be-rucht voor boeken met een homothema. En ineens schreef een Vlaming dit boek. Dat was wel wat, hoor: een zelfbewust Vlaams homopersonage mét humor. Vergelijk maar met *Omtrent Deedee* van Claus: ook een mooi boek, maar daar is homoseksualiteit het probleem en het homopersonage een perverse outcast. Die logica heeft Lanoye op zijn kop gezet: het probleem ligt bij de niet bij hem, maar bij de buitenwereld, bij de pastoors, bij het college, bij de jongen op wie hij verliefd is. Dat was nieuw, en heeft mij als aspirant-filmmaker geïnspireerd om ook zulke personages neer te zetten: gewone jongens die hun weg zoeken in een onbegrijpende wereld.'

'Gelukkig is dat onbegrijpende Vlaanderen intussen op zijn retour en kunnen homo's trouwen en kinderen adopteren. Die kentering heeft Lanoye mee in gang gezet. Kunst kan dus een aanzet zijn tot maatschappelijke verandering.'

'Ik heb altijd gedroomd van een verfilming van *Kartonnen dozen*, maar toen het boek uitkwam, was het nog te vroeg. Wie weet zijn de zenders en het publiek er nu wel klaar voor. Ik heb het boek recent herlezen, het zou een prachtige serie zijn.'

Kristien Hemmerechts.
auteur

'Voor mij is *Kartonnen dozen* het sterkste wat Tom geschreven heeft, precies omdat er zo'n grote noodzaak achter zit. Natuurlijk noemt hij het geen homoroman. Geen enkele schrijver wil een homo-schrijver zijn, net zoals een vrouw niet de vrouwelijke schrijver wil zijn, of Rachida Lamrabet niet de Marokkaanse schrijver: je wil dat je werk die vakjes overstijgt. Maar soms is het net doordat je schrijft over iets wat je goed kent dat het zo goed wordt.'

Kartonnen dozen is een universele liefdesroman, maar het is ook het specifieke verhaal van een jongen die verliefd wordt op een andere jongen die geen homo is. En dus is het ook het soort boek dat je als ouder aan je kind kan geven als dat worstelt met zijn geaardheid.'

'Literatuur kan veel functies hebben: boeken hebben in de eerste plaats esthetisch-literaire waarde, maar het is wel belangrijk dat je als lezer personages tegenkomt die gevechten leveren die jij ook levert, zodat je weet dat je niet alleen bent, en niet gek. Natuurlijk is die herkenning en erkenning maar een van de functies van literatuur, en ik kan me voorstellen dat Tom geen emancipatorisch boek wou schrijven; hij wil vooral literatuur bedrijven op wereldniveau. Maar het een hoeft het ander niet uit te sluiten.'

Tom Naegels.
auteur

'Alleen al die openingzin: "Dit is het verhaal van een banale liefde en haar verterende kracht." Dat ik dat nog weet na bijna dertig jaar, bewijst hoeveel indruk het op mij heeft gemaakt.'

'Natuurlijk is het een homoroman; net dat maakt het ook voor een heterolezer als ik zo interessant. Het zou een veel minder sterk boek zijn als het over een heterorelatie ging, dan was het gewoon een coming-of-ageverhaal.'

'Welke scène ik me herinner? Moet ik nu zeggen: de masturbatiescène met de kalfslever of die waarin hij vastzit in de fles? Nee, veel mooier vind ik het moment dat ze bijna – of echt? – seks hebben in Griekenland. Of het moment voordien, als ze op de bus zogezegd per ongeluk tegen elkaar in slaap vallen en een soort aangeklede knietjesseks hebben. Dat is echt magistraal goed gedaan.'

Johanna Pas.
lgbtq-boekhandel
Kartonnen Dozen in
Antwerpen

'Waarom we onze winkel naar dit boek genoemd hebben? Het was echt een cultboek, zowel voor mannen als vrouwen. En vooral: het was het eerste positieve homoverhaal. Al de rest liep slecht af.'

'Ik kan me niet voorstellen dat een boek vandaag nog zoveel mensen zou bereiken, dat was toen wellicht een gevolg van de schaarste. Bovendien heeft het ook veel hetero's aangesproken, omdat het veel meer was dan een boek over een jonge homo: het was oer-Vlaams en een prachtige coming-of-age-roman. Als homoboek heeft het geen opvolger. Stiekem hoop ik dat het thema in zoveel boeken zal voorkomen, dat het geen eigen niche meer nodig heeft.'

'Zijn coming-out heeft generaties lang invloed gehad, maar voor de jonge homo's is Lanoye geen symbool meer. Het thema is ook minder belangrijk geworden in zijn uitspraken – dat is logisch. Gelukkig is hij nog steeds meedogenloos in zijn uitspraken. Veel andere auteurs kijken daar wel voor uit.'